

ALFRED KONIECZNY
UNIwersytet Wrocławski

VIII wrocławska akcja deportacji Żydów z 31 marca/1 kwietnia 1943

W wyniku siedmiu akcji deportacyjnych przeprowadzonych przez wrocławską placówkę gestapo od końca listopada 1941 do początku marca 1943 r. społeczność żydowska na Dolnym Śląsku, skupiona głównie w stolicy prowincji Wrocławiu, zmniejszyła się o 6,5 tysiąca osób. Na miejscu zostało już tylko kilkuset członków wrocławskiej gminy wyznaniowej, wśród nich także pozostający w uprzywilejowanych małżeństwach mieszanych, oraz pojedyncze osoby w kilku dolnośląskich miejscowościach.

Od wielkiej akcji z przełomu lutego i marca 1943 r., której finałem był transport 5 marca do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, upłynąć miało jedynie kilkanaście dni, potrzebnych referatowi żydowskiemu wrocławskiej Staatspolizei-leitstelle do przygotowania nowych list transportowych kolejnej deportacji. W trybie określonym ogólnymi instrukcjami Głównego Urzędu Bezpieczeństwa Rzeszy, zakładającymi współdziałanie gestapo z okręgowym kierownictwem NSDAP, prezydentem rejencji wrocławskiej, urzędami skarbowymi prowincji dolnośląskiej oraz służbami policyjnymi i meldunkowymi podległymi wrocławskiemu prezydentowi policji, wytypowano nową grupą osób, których większość skierowana została do obozu w Terezynie.

Owa VIII akcja deportacyjna w literaturze traktującej o zagładzie społeczności żydowskiej na Dolnym Śląsku jest ledwo wzmiankowana¹; niepełne są dane o rozmiarach akcji, rozbieżne daty odtransportowania objętych nią osób i ich miejsca docelowe, które nie ograniczyły się tylko do obozu w Terezynie. Uzasadnia to dokładniejsze zbadanie charakteru akcji, okoliczności związanych z jej przeprowadzeniem oraz losów objętych nią osób. Podstawę analizy stanowią

¹ Por. np. F. Połomski, *Holocaust we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku (1941–1944) w świetle dokumentów administracji skarbowej*, „Dzieje Najnowsze”, z. 3–4, 1986, s. 242; K. Jonca, *Deportacje niemieckich Żydów z Wrocławia w świetle relacji naocznych świadków (1941–1944)*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” (dalej SnFiZH), t. 17, 1994, s. 224.

przede wszystkim akta niemieckiego Urzędu Skarbowego Prowincji Dolnośląskiej we Wrocławiu, które pozwoliły na ustalenie niemal 83% osób zakwalifikowanych do deportacji² oraz poznanie niektórych faktów towarzyszących zestawieniu transportów. Podstawowe znaczenie ma też kompletna lista osób objętych transportem do Terezina, umożliwiającą zweryfikowanie i uzupełnienie danych uzyskanych z akt niemieckiej administracji skarbowej.

* * *

Jest prawdopodobne, że wzorem „akcji żydowskich” przeprowadzonych we Wrocławiu w 1941 r. w związku z przenoszeniem Żydów do tzw. wspólnot mieszkalnych w Tormersdorf, Krzeszowie i Rybnej³, władze policyjne sporządzały także przy właściwych akcjach deportacyjnych szczegółowe wykazy lokalizacji mieszkań podlegających opróżnieniu. Pozwalały one na szybkie ujęcie ich lokatorów przez funkcjonariuszy policji i doprowadzenie do punktów zbornych. Zakładając sporządzenie podobnego wykazu dla przeprowadzenia VIII akcji można na podstawie adresów zamieszkania osób przewidzianych do „ewakuacji” poznać ówczesne rozmieszczenie resztek gminy żydowskiej we Wrocławiu. Wykaz ten obejmowałby następujące lokale zamieszkałe w marcu 1943 r. przez Żydów:

1. Albrechtstrasse 37 (ul. Wita Stwosza)	– 1 osoba
2. Augustastrasse 55 (ul. Szczęśliwa)	– 3 osoby
3. Augustastrasse 67	– 2 osoby
4. Augustastrasse 79	– 3 osoby
5. Brandenburgerstrasse 24 (ul. Lubuska)	– 3 osoby
6. Fischergasse 14 (ul. Rybacka)	– 6 osób
7. Flughafenstrasse 51 (ul. Lotnicza)	– 4 osoby
8. Freiburgerstrasse 16 (ul. Świebodzka)	– 2 osoby
9. Freiburgerstrasse 17	– 5 osób
10. Freiburgerstrasse 19	– 1 osoba
11. Franz Seldteplatz 7	– 1 osoba
12. Friedrich Wilhelm-Strasse 25 (ul. Legnicka)	– 12 osób
13. Gartenstrasse 6/8 (ul. Marsz. J. Piłsudskiego)	– 2 osoby
14. Gartenstrasse 10	– 6 osób
15. Gartenstrasse 12	– 1 osoba
16. Gartenstrasse 47	– 1 osoba
17. Gartenstrasse 51	– 6 osób

² Archiwum Państwowe we Wrocławiu, zespół akt: Urząd Skarbowy Prowincji Dolnośląskiej we Wrocławiu, Dział Konfiskata mienia żydowskiego (dalej AP Wrocław, USPD-KMŻ). W zespole tym zachowały się 162 teczki obejmujące 284 osoby zakwalifikowane do VIII akcji, w tym 127 teczek dla 217 osób skierowanych do obozu Theresienstadt.

³ Por. A. Konieczny, *Tormersdorf – Grüssau – Riebnig, obozy przejściowe dla Żydów Dolnośląska z lat 1941–1943*, Wrocław 1997, s. 26–32, 169–174.

18. Gartenstrasse 63	– 4 osoby
19. Goethestrasse 9 (ul. Wielka)	– 4 osoby
20. Goethestrasse 12	– 2 osoby
21. Goethestrasse 41	– 1 osoba
22. Götzenstrasse 19 (ul. Owsiana)	– 2 osoby
23. Gutenbergstrasse 9 (ul. Drukarska)	– 2 osoby
24. Höfchenstrasse 19 (ul. T. Zielińskiego)	– 2 osoby
25. Höfchenstrasse 23	– 2 osoby
26. Höfchenstrasse 85	– 2 osoby
27. Karlstrasse 47 (ul. Kazimierza Wielkiego)	– 1 osoba
28. Kohlenstrasse 12 (ul. S. Dubois)	– 1 osoba
29. Körnerstrasse 24/26 (ul. Trwała)	– 1 osoba
30. Körnerstrasse 44	– 4 osoby
31. Lothringerstrasse 5 (dziś nie istnieje)	– 2 osoby
32. Neue Graupenstrasse 3/4 (ul. Sądowa)	– 9 osób
33. Neue Graupenstrasse 17	– 3 osoby
34. Neue Schweidnitzerstrasse 3 (ul. Świdnicka)	– 2 osoby
35. Nikolaistadtgraben 16 (ul. Podwale)	– 6 osób
36. Reuschestrasse 47/48 (ul. Ruska)	– 3 osoby
37. Rossmarkt 13 (ul. K. Szajnochy)	– 2 osoby
38. Sadowastrasse 40 (ul. Swobodna)	– 4 osoby
39. Sadowastrasse 48	– 2 osoby
40. Schillerstrasse 10 (nie istnieje)	– 1 osoba
41. Schwerinstrasse 2 (ul. Skwierzyńska)	– 4 osoby
42. Schwertstrasse 6 (ul. Nabycińska)	– 1 osoba
43. Sonnenstrasse 19 (ul. I. Pawłowa)	– 7 osób
44. Sonnenstrasse 21	– 27 osób
45. Strasse der SA 54 (ul. Powstańców Śląskich)	– 3 osoby
46. Strasse der SA 88/90	– 2 osoby
47. Telegrafenstrasse 2 (pl. Legionów)	– 3 osoby
48. Telegrafenstrasse 8	– 4 osoby
49. Trinitasstrasse 4 (ul. Trójcy Św.)	– 20 osób
50. Viktoriastrasse 26 (ul. Lwowska)	– 3 osoby
51. Viktoriastrasse 67	– 3 osoby
52. Wallstrasse 5 (ul. P. Włodkowica)	– 33 osoby
53. Wallstrasse 9	– 14 osób
54. Wallstrasse 11	– 3 osoby
55. Wallstrasse 13	– 4 osoby
56. Wallstrasse 14	– 33 osoby
57. Wallstrasse 16	– 12 osób
58. Wallstrasse 25	– 2 osoby
59. Wallstrasse 31	– 4 osoby
60. Wallstrasse 33	– 7 osób

61. Wallstrasse 37	– 2 osoby
62. Wallstrasse nr ?	– 2 osoby
63. Westendstrasse 34 (ul. Zachodnia)	– 2 osoby
64. Willmannstrasse 1/3 (ul. Szczepińska)	– 4 osoby
65. Willmannstrasse 7	– 9 osób
66. Gross Breesen (Brzeźno, pow. Trzebnica)	– 4 osoby
67. Glatz (Kłodzko)	– 3 osoby
68. Görlitz (Zgorzelec)	– 2 osoby
69. Friedeberg (Mirsk, pow. Lwówek Śl.)	– 2 osoby
70. Riebzig (Rybna, pow. Brzeg)	– 1 osoba
71. adresu brak	– 3 osoby

Ogółem funkcjonariusze policji mieli zatem 70 adresów zamieszkania Żydów, których należało zgromadzić w punkcie zbiórki, prawdopodobnie na placu przed synagogą „Pod Białym Bocianem” przy ul. Pawła Włodkowica. Pod wskazanymi adresami można było naliczyć 344 osoby. Faktyczna liczba osób wyznaczonych do deportacji w ramach VIII akcji była jednak jeszcze wyższa, gdyż nie uwzględniono co najmniej trzech wypadków samobójstw potwierdzonych urzędowymi aktami zgonu wrocławskiego Urzędu Stanu Cywilnego⁴.

Zwraca uwagę włączenie do akcji dużych grup z Wallstrasse 14 (33 osoby) i Wallstrasse 5 (33 osoby). W pierwszym wypadku chodziło o lokatorów żydowskiego domu starców (Siechenheim) urządzonego w budynku byłego Żydowskiego Seminarium Teologicznego, w drugim o przeniesiony z al. Wiśniowej dom dla starszych kobiet – Beate Guttmann-Heim – i funkcjonujący tu dom starców nr 1 Zrzeszenia Żydów w Niemczech – Oddział Wrocław (Jüdisches Altersheim I). Większe grupy zabrano też z Sonnenstrasse 21 (27 osób), Trinitasstrasse 4 (20 osób), Wallstrasse 9 (14 osób), Wallstrasse 16 i Friedrich Wilhelm-Str. 25 (po 12 osób), tj. z lokali należących do wrocławskiej gminy wyznaniowej, podobnie zresztą jak i z lokali przy Neue Graupenstrasse 3/4 (9 osób) czy Willmannstrasse 7 (9 osób).

Akcją objęto też grupę wcześniejszych lokatorów wspólnot mieszkalnych w Rybnej (15 osób) i Krzeszowie (4 osoby)⁵, których sprowadzono do Wrocławia i do momentu odjazdu transportu ulokowano w domach przy Wallstr. 5 i 9 oraz Neue Graupenstr. 3/4. Nie jest przy tym wykluczone, że wśród osób wykazanych pod powyższymi adresami mogą się znajdować dalsi lokatorzy wspólnot mieszkalnych.

Zbilansowanie listy adresów przynosi pewną niespodziankę. Dotąd autorzy piszący o zagładzie społeczności żydowskiej na Dolnym Śląsku przyjmowali dla VIII wrocławskiej akcji deportacyjnej tylko transport do obozu Theresienstadt

⁴ D. Bogacz, *Samobójstwa niemieckich Żydów we Wrocławiu. Ze studiów nad zagładą Żydów w okresie „ostatecznego rozwiązania” kwestii żydowskiej (1941–1944)*, SnFiZH, t. 13, 1990, s. 254. Przytoczone przez autora dane mogą być niepełne, gdyż z omawianego okresu nie zachowało się ok. 60 ksiąg zgonów wrocławskich urzędów stanu cywilnego.

⁵ A. Konieczny, *op. cit.*, s. 83.

z 277 osobami; jedynie F. Połomski wspomina ogólnikowo o dalszym transporcie „na Wschód”, nie podając jednak o nim żadnych szczegółów⁶. Ta istotna konstatacja o szerszej, niż dotąd przyjmowano, akcji VIII wymaga oddzielnego potraktowania transportu do Theresienstadt i owego dodatkowego transportu „na Wschód”.

* * *

Rozpoczęcie przygotowań do przeprowadzenia VIII akcji przypada zapewne na połowę marca 1943 r. Z akt Williego Durra, zatrudnionego we wrocławskiej spółce FAMO, wiadomo, że z zarządzenia gestapo został stamtąd zwolniony 17 marca⁷. Odnosnie do Therese Hahn, wcześniej przesiedlonej do wspólnoty mieszkalnej w Rybnej, wiemy, iż od 20 marca przebywa już przy Wallstrasse 5⁸. Małżeństwo Fritz i Margarete Lasch zawarło 24 marca umowę z przełożonymi wrocławskiej placówki Zrzeszenia Żydów w Niemczech w sprawie zakupu mieszkania w Theresienstadt (*Heimeinkaufvertrag*)⁹. Nie były to bynajmniej przypadki odosobnione, gdyż zwolnienia z zakładów pracy, odesłania ze wspólnot mieszkalnych i zawierania owych specyficznych umów o kupno mieszkania odnosiły się do wielu innych osób. Należy też odnotować, że osoby objęte akcją były prawdopodobnie poinformowane o miejscu swego przesiedlenia. W korespondencji Betty Neustadt z wrocławską filią Dresdner Bank sprzed 26 marca wyraźnie wzmiankowano o „przeniesieniu zamieszkania do Theresienstadt”¹⁰. Obóz ten wymieniono również w umowie małżeństwa Lasch i zapewne też w innych analogicznych umowach.

Wzorem wcześniejszych akcji osobom wyznaczonym do transportów wręczono formularze oświadczeń majątkowych (*Vermögenserklärung*). Formularze te zgodnie z instrukcją miały być wypełnione przez każdą osobę objętą akcją, tj. także przez współmałżonkę i dzieci, i to nawet w wypadku nieposiadania własnego majątku. Praktyka wykazała jednak, iż wypełniano jeden wspólny formularz dla rodziny, a dla niektórych lokatorów czy pacjentów domów starców wypełniali je kierownicy domów. Bardzo rozbudowane rubryki formularza zmierzały do zarejestrowania całego majątku danego Żyda, jego kont bankowych, wierzytelności i długów; nie należało jedynie wykazywać rzeczy dopuszczonych do zabrania z sobą.

Przeгляд dat figurujących pod oświadczeniami wykazuje, iż najwięcej z nich zostało wypełnionych 29 marca; sporo nosi też datę 30 marca, jest jednak także kilka oświadczeń z 27 i nieco więcej z 28 marca¹¹. I te dane świadczą o stopnio-

⁶ F. Połomski, *op. cit.*, s. 242: „Ewakuację ósmą przeprowadzono jeszcze w tym samym miesiącu 30 i prawdopodobnie 31 marca 1943 r. Transporty kierowano do obozu w Theresienstadt i na wschód”.

⁷ AP Wrocław, USPD-KMZ 744.

⁸ *Ibidem*, USPD-KMZ 1337.

⁹ *Ibidem*, USPD-KMŻ 1997. Umowę tę zaaprobowало wrocławskie gestapo 25 III 1943.

¹⁰ *Ibidem*, USPD-KMŻ 2526.

¹¹ Oświadczenie Ericha Rosenbauma opatrzono datą 1 IV 1943, co uznać należy za pomyłkę, gdyż owego dnia jego transport był już w drodze do obozu. *Ibidem*, USPD-KMŻ 2819.

wym przygotowywaniu akcji, rozłożonym na kilka dni, w których u osób zakwalifikowanych do deportacji narastały stres i depresja. To właśnie wtedy, 29 marca, Josephine Kuznitzky wraz z córką Erną, mimo wcześniejszego zawarcia umowy o kupno lokum w Theresienstadt za blisko 4,5 tys. marek, popełniły samobójstwo przez zażycie środków nasennych¹². Nazajutrz w podobny sposób targnął się na własne życie Julian Gotthilf¹³. Prawdopodobnie do ofiar stresujących napięć przed transportem należy zaliczyć także zmarłego 25 marca Georga Dienemanna¹⁴ i zmarłego 28 marca Maxa Boldesa¹⁵, dla których administracja skarbowa założyła teczki z sygnaturami VIII akcji (nr 140 i 141).

Na mocy decyzji prezydenta rejencji wrocławskiej osoby objęte deportacją zostały uznane za wrogów Rzeszy, a ich cały majątek podlegał konfiskacie. Decyzje te opatrzone były podpisem kierownika wydziału P 8(a) rejencji, nadradcy rządowego Kurta Dahma. Godny podkreślenia jest przy tym fakt, iż częstokroć nosiły pierwotnie datę 26 II 1943, tj. były przygotowane już w związku z VII wrocławską akcją deportacyjną. Jest to zapewne ślad potwierdzający zamiar włączenia części osób objętych VIII akcją już do transportu oświęcimskiego z 5 III 1943. Decyzje te opatrzone obecnie nowymi datami – 29 i 30 marca.

25 marca wrocławskie gestapo powiadomiło urząd skarbowy prowincji dolnośląskiej o zawarciu przez co najmniej 21 osób (rodzin) umów o zakupie lokali w Theresienstadt. Umowy te opiewały na sumę 782 541,89 marek, przy czym sama Betty Neustadt przekazała na ten cel 601 804,47 marek¹⁶. Pieniądze poszczególnych osób, zdeponowane na zablokowanych kontach bankowych, należało przekazać do Domu Bankowego v. Heinz, Tecklenburg u. Co. w Berlinie, do dyspozycji Zrzeszenia Żydów w Niemczech. Wśród „nabywców” figuruje nazwisko Fritza Goldschmidta, którego nie wykazano na listach deportacyjnych. Gestapowski wykaz nie jest jednak kompletny, dalsze umowy zawierano jeszcze po 25 marca, jak zdaje się świadczyć przykład dra Felixa Mendelssohna, który w swym oświadczeniu majątkowym wyraźnie wspomina o przekazaniu kwot z tytułu umowy w dniu 30 marca¹⁷.

Ponadto wrocławskie gestapo wносиło o przelanie na konto wrocławskiej filii Zrzeszenia Żydów w Niemczech we wrocławskiej filii Deutsche Bank przy pl. Teatralnym do 29 marca po 120 marek na osobę na pokrycie kosztów podróży i aprowizacji oraz przypadających na kwiecień kwot z zablokowanych kont bankowych. Z pisma gestapo wynika, iż owego 25 marca lista deportacyjna (*Abwanderungsliste*) była już gotowa.

¹² Archiwum Urzędu Stanu Cywilnego we Wrocławiu, Księga zgonów I niemieckiego obwo-
du z 1943 r., t. 2, nr 706 i 707. Por. też AP Wrocław, USPD-KMZ 1947 oraz USPD 1391,
s. 300–301, pozycja 132.

¹³ Archiwum USC we Wrocławiu, Księga zgonów I niemieckiego obwo-
du z 1943 r., t. 2, nr 708. Por. też AP Wrocław, USPD-KMŻ 1201.

¹⁴ AP Wrocław, USPD-KMZ 715; żonę Emmę włączono do transportu.

¹⁵ *Ibidem*, USPD-KMZ 389 i 393; żonę Elsię i córkę Ruth włączono do transportu.

¹⁶ *Ibidem*, USPD 1391, s. 300–301.

¹⁷ *Ibidem*, USPD-KMŻ 2369.

Betty Neustadt zawierając umowę o wykupie lokalu w obozie zamierzała wynagrodzić swą długoletnią służącą kwotą 10 tys. marek ze swego konta. Powiernik jej majątku zwrócił się wówczas do placówki gestapo z pytaniem o aprobatę takiej wypłaty. Kierownik referatu żydowskiego wrocławskiej Staatspolizei-leitstelle orzekł w piśmie z 2 VII 1943 bezprawność takiego rozporządzenia własnym majątkiem, gdyż nie było na nie zgody gestapo¹⁸; zgodzono się jedynie na wypłacenie symbolicznej sumy.

W ramach przejmowania mienia osób włączonych do transportu gestapo stwierdziło fakt przejścia przez Margarethę Langner trzech foteli, stołu, dwóch walizek, zwoju wykładziny podłogowej i kostiumu z majątku dra Felixa Mendelssohna, skierowanego do Theresienstadt. Mieszkanie Langner zostało opieczętowane, a urzędowi skarbowemu zlecono przejście wymienionych przedmiotów na rzecz Rzeszy¹⁹.

Ostatecznie na liście osób przewidzianych do osadzenia w obozie Theresienstadt znalazło się 276 osób – 111 płci męskiej i 165 płci żeńskiej. Były wśród nich 73 małżeństwa, z których 27 miało własne dzieci.

Z ustaleń konferencji berlińskiej z 20 I 1942 wiadomo, że obóz Theresienstadt był przewidziany do przejścia Żydów w wieku ponad 65 lat, inwalidów i odznaczonych Krzyżem Żelaznym I klasy z I wojny światowej²⁰. Analiza wieku osób objętych wrocławskim transportem wykazuje, iż w wieku ponad wskazaną granicę było jedynie 48 osób, czyli 17,3%. Zapewne byli w transporcie także inwalidzi wojenni i odznaczeni, lecz ów niski odsetek osób powyżej 65 roku życia ukazuje wyraźnie, iż kryteria kwalifikacyjne nie były rygorystycznie przestrzegane. Konstatacja ta skłania do dokładniejszego przeanalizowania wieku osób objętych transportem poprzez zestawienie ich w grupach po 5 roczników (por. tabela 1).

Z danych zestawionych w tabeli wynika, iż w transporcie najliczniej reprezentowane były roczniki 1891–1895, tj. osoby będące wówczas w wieku 47–52 lat; za nimi plasowały się roczniki 1886–1890 i 1896–1900, odpowiadające wiekowi 52–57 i 42–47 lat, a zatem zdecydowanie poniżej pierwotnie zakładanej granicy. Charakterystyczny jest też stosunkowo znaczny odsetek młodzieży, zwłaszcza roczników 1926–1930 i 1921–1925. Najstarszą osobą w transporcie był 87-letni Moritz Saritz z Mirska, najmłodszą niespełna 3-letnia Judis Friedmann z Wrocławia.

¹⁸ *Ibidem*, USPD-KMŻ 2526, s. 19–20.

¹⁹ *Ibidem*, USPD-KMŻ 2369, s. 48, pismo wrocławskiego gestapo do nadprezydenta finansowego Dolnego Śląska z 27 IX 1943.

²⁰ Odnośny fragment z protokołu Wannseekonferenz brzmi: „Es ist beabsichtigt, Juden im Alter von über 65 Jahren nicht zu evakuieren, sondern in einem Altersghetto – vorgesehen ist Theresienstadt – zu überstellen. Neben diesen Altersklassen – von den am 31.10.1941 sich im Altreich und der Ostmark befindlichen etwa 280 000 Juden sind etwa 30% über 65 Jahre alt – finden in den jüdischen Altersghettos weiterhin die schwerkriegsbeschädigten Juden und Juden mit Kriegsauszeichnungen (EK I) Aufnahme. Mit dieser zweckmäßigen Lösung werden mit einem Schlag die vielen Interventionen ausgeschaltet”.

Tabela 1. Wiek osób z transportu do Theresienstadt z 31 III 1943

Roczniki	Osób ogółem	w tym	
		mężczyzn	kobiet
1856–1860	5	2	3
1861–1865	7	–	7
1866–1870	12	3	9
1871–1875	10	5	5
1876–1880	29	12	17
1881–1885	28	14	14
1886–1890	42	26	16
1891–1895	54	23	31
1896–1900	31	10	21
1901–1905	8	–	8
1906–1910	5	2	3
1911–1915	1	–	1
1916–1920	7	1	6
1921–1925	13	4	9
1926–1930	16	7	9
1931–1935	5	2	3
1936–1941	3	–	3
Ogółem	276	111	165

Transport wyruszył z Wrocławia 31 III 1943²¹. Do stanu osobowego obozu Theresienstadt został włączony 2 kwietnia jako czwarty transport wrocławski, stąd jego oficjalne oznaczenie symbolem IX/4. 18 II 1944 do transportu tego zaliczono jeszcze niemowlę Judis David, urodzone już w Theresienstadt²².

Stres wywołany deportacją i osadzeniem w obozie, zwłaszcza dla osób starszych i pacjentów domów opieki i starców, a także warunkami życia w miejscu odosobnienia miał fatalny wpływ na ich kondycję fizyczną i psychiczną; szybko podupadali na zdrowiu i wielu z nich zmarło, jako pierwsza już trzy dni po przybyciu 84-letnia Olga Scheer²³. Łącznie w 1943 r. zmarły 43 osoby, w 1944 r. 32, a w 1945 r. 2, zatem ogółem 77 osób, czyli 27,8%. Umieralność w poszczególnych miesiącach ukazuje tabela 2.

²¹ Datę tę potwierdzają pisma wrocławskiej placówki gestapo do nadprezydenta finansowego prowincji dolnośląskiej; por. np. AP Wrocław, USPD-KMZ 1292, s. 34 (Margarete Guttentag); 1841, s. 26 (Cäcilie Kohn); 3501, s. 34 (Nathan Tichauer). W piśmie z 30 IV 1943 dotyczącym Fritza Hollaendera podano chyba omyłkowo datę 1 IV 1943. *Ibidem*, USPD-KMZ 1518, s. 23v.

²² Wskazuje na to jego rok urodzenia (1944). Fakt zaliczenia do transportu noworodka przytacza też wykaz wyzwolonych w Theresienstadt, Archiwum Yad Vashem, sygn. TR–9, s. 28.

²³ Daty zgonu zostały odnotowane na liście transportowej, podobnie jak i symbole wraz z numerami transportów do obozu oświęcimskiego.

Tabela 2. Umieralność osób z transportu z 31 III 1943 w Theresienstadt

Miesiąc	Rok		
	1943	1944	1945
I		4	1
II		5	1
III		5	–
IV	11	4	–
V	11	4	–
VI	2	2	
VII	4	1	
VIII	3	5	
IX	1	2	
X	6	–	
XI	2	–	
XII	3	–	
Ogółem	43	32	2

Uwagę zwraca wyraźny spadek umieralności po pierwszych dwóch miesiącach pobytu w Theresienstadt, w całym 1944 r. i w ostatnim roku wojny. Przyczyna nie leży jednak w poprawie warunków życia obozowego i oswojeniu się z nową rzeczywistością, lecz w fakcie systematycznego przenoszenia więźniów do obozu koncentracyjnego w Auschwitz-Birkenau, głównie dla rozładowania postępującego przepełnienia. Żydzi z wrocławskiego transportu znaleźli się w 17 takich przeniesieniach. I tak w transporcie o symbolu:

Dl z 6 IX 1943	– 1 osoba	En z 4 X 1944	– 17 osób
Dm z 6 IX 1943	– 1 osoba	Ec z 6 X 1944	– 14 osób
Ds z 18 XII 1943	– 1 osoba	Ep z 9 X 1944	– 9 osób
Dx z 20 III 1944	– 1 osoba	Eq z 12 X 1944	– 12 osób
Dz z 15 V 1944	– 21 osób	Er z 16 X 1944	– 5 osób
Eb z 18 V 1944	– 1 osoba	Es z 19 X 1944	– 15 osób
Ek z 28 IX 1944	– 5 osób	Et z 23 X 1944	– 16 osób
El z 29 IX 1944	– 21 osób	Ev z 28 X 1944	– 7 osób
Em z 1 X 1944	– 12 osób		

Łącznie owe tzw. transporty RSHA, tj. Głównego Urzędu Bezpieczeństwa Rzeszy, objęły 159 osób z wrocławskiego transportu.

Los osób przeniesionych do KL Auschwitz-Birkenau nie jest znany. Urzędowe księgi zgonów tamtejszego obozowego urzędu stanu cywilnego dostępne są tylko do końca 1943 r. (odnotowano w nich dwa zgony wrocławskie), tymczasem większość wrocławskich Żydów znalazła się w Oświęcimiu-Brzezince dopiero

w 1944 r., i to w okresie, dla którego nie zachowała się numeracja więźniów. Wiadomo, że transporty przyjmowane z Theresienstadt były poddawane selekcjom i do stanu osobowego KL Auschwitz-Birkenau kwalifikowano z nich jedynie około 20% więźniów, resztę kierowano do komór gazowych²⁴. Gdyby ten wskaźnik odnieść do osób z wrocławskiego transportu, można by uznać, iż aresztem ochronnym, tj. skierowaniem do obozu więźniarskiego, objęto około 30 osób. Spośród nich wyzwolenia doczekały trzy – Wilhelm Brauer, Ernst Cohn i Hertha Lippmann.

Po zakończeniu akcji przenoszenia dużych grup więźniów z Theresienstadt do Oświęcimia na miejscu pozostawały już tylko 43 osoby z wrocławskiego transportu. Dwie z nich zmarły jeszcze w 1945 r., cztery zostały włączone do transportu z 5 II 1945, skierowanego do Szwajcarii, jedną (Josefa Oppenheime-ra) przekazano 20 lutego do rąk gestapo, a pozostałych 36 doczekało wyzwolenia. Spośród wyzwolonych 20 umieszczono niebawem w UNRRA Camp Degendorf w Dolnej Bawarii, 9 udało się do Berlina, 3 do Hamburga, 2 do Anglii itd.; do Wrocławia powrócił prawdopodobnie tylko Siegfried Seelig²⁵. Jeśli uwzględni się wśród wyzwolonych także osoby ewakuowane do Szwajcarii oraz ocalałe z transportów oświęcimskich, ich liczba wzrosła wówczas do 43, w tym 19 mężczyzn, 22 kobiety i 2 dziewczynki.

* * *

Jak zaznaczono, VIII wrocławska akcja deportacyjna nie ograniczyła się tylko do transportu 277 osób do Theresienstadt. Rekonstruuując układ listy transportowej owej akcji na podstawie akt administracji skarbowej, stwierdzono wśród zakwalifikowanych dwie grupy osób, których nie znajdujemy na wykazie skierowanych do Theresienstadt. Pierwsza obejmowała 35, druga 32 osoby. Przyczyna wyłączenia ich z zasadniczego transportu nie jest znana. Można było zauważyć, że oświadczenia majątkowe osób z pierwszej grupy noszą – z nielicznymi wyjątkami – datę 29 III 1943; tą samą datą opatrzone są również decyzje prezydenta rejencji wrocławskiej o uznaniu za wrogów Rzeszy i przypadku ich mienia. Natomiast oświadczenia majątkowe osób z drugiej grupy datowane są na 30 marca, podobnie jak i decyzje prezydenta rejencji.

W oświadczeniu majątkowym małżeństwa Gadiel znalazła się informacja, iż ich syn Gerhard został przewidziany do „Osteinsatz”²⁶, co mogłoby oznaczać skierowanie do pracy przymusowej gdzieś na Wschodzie. Owego Gerharda Gadiela znajdujemy wśród osób pierwszej grupy. Gdyby jednak istotnie w rachubę wchodziło skierowanie do pracy, to należałoby oczekiwać, że i pozostałe osoby

²⁴ D. Czech, *Kalendarz wydarzeń w obozie koncentracyjnym Auschwitz-Birkenau (rok 1944, cz. II)*, „Zeszyty Oświęcimskie”, t. 7, 1963, s. 68–100.

²⁵ Archiwum Yad Vashem, sygn. TR–9, s. 28–29 i 31 – Verzeichnis der aus Breslau nach Theresienstadt deportierten Juden, soweit sie am 1.1.45 noch dort waren, mit Angaben ihres Schicksals und jetzigen Aufenthaltsortes.

²⁶ AP Wrocław, USPD-KMŻ 1076, s. 7.

z teje grupy podobnie miałyby być objęte owym „Osteinsatzem”. Tymczasem w grupie tej znalazły się 3 małżeństwa z dziećmi, 2 matki z dziećmi, 6 małżeństw bez dzieci, 6 samotnych mężczyzn i 2 kobiety. Obecność dzieci budzi jednak wątpliwość, by chodziło o osoby przewidziane do pracy przymusowej.

Z informacji wrocławskiej gminy żydowskiej dotyczącej Anneliese Czwiklitzer wynika, że 31 III 1943 została wraz z niespełną trzyletnią córką „ewakuowana”²⁷, niestety bez wskazania dokąd. Poszukiwania śladów osób z pierwszej grupy w aktach Międzynarodowej Służby Poszukiwań Czerwonego Krzyża w Arolsen i Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau nie dały pozytywnego rezultatu.

Gdy idzie o osoby z drugiej grupy, to znalazły się w niej: 4 małżeństwa z dziećmi, 5 kobiet z dziećmi, 3 małżeństwa bezdzietne oraz 3 mężczyzn i 3 kobiety. Wiek osób z pierwszej i drugiej grupy ukazano w tabeli 3. W piśmie wrocławskiego nadburmistrza do nadprezydenta finansowego prowincji dolnośląskiej w sprawie Martina Reicherta z 5 XI 1943 znajduje się wzmianka, iż wymieniony zgodnie z informacją wrocławskiego gestapo został 1 IV 1943 „ewakuowany do Auschwitz”²⁸. Akta Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau istotnie potwierdzają przyjęcie w tym dniu transportu RSHA, którym przywieziono 7 Żydów oznaczonych numerami KL Auschwitz 112 300–112 306²⁹. Niestety w ewidencji więźniów zachował się jedynie wpis dotyczący Ernsta Bensch – nr 112 300³⁰, który jako Ernst Behnsch istotnie figuruje na liście drugiej grupy. Informację tę potwierdziło również Międzynarodowe Biuro Poszukiwań w Arolsen³¹.

ITS Arolsen potwierdziło również, iż wojnę przeżyła Gerda (Grete) Neumann z drugiej grupy, która zapewne wpisana została do ewidencji KL Auschwitz 2 IV 1943. Akta poobozowe istotnie odnotowały pod tą datą przyjęcie skierowanych przez RSHA 4 Żydówek o numerach 39 837–39 839 i 39 852; niestety ich nazwiska nie zachowały się w aktach, a prawdopodobnie znalazłoby się wśród nich nazwisko owej Gerdy Neumann. Do wspomnianego transportu dołączono jednak jeszcze również skierowanego przez RSHA Żyda Alexandra Grünfelda, którego nr 11 2272 wskazuje na to, iż zapewne faktycznie przybył już wraz z owymi 7 Żydami poprzedniego dnia, a figuruje wśród osób drugiej grupy. Osadzenie Grünfelda w KL Auschwitz potwierdziło również ITS Arolsen; później więzień ten znalazł się w KL Sachsenhausen, od 6 II 1945 w KL Flossenbürg, by doczekać wolności w KL Dachau³². Nie ma zatem wątpliwości, że druga grupa została istotnie skierowana do Oświęcimia, gdzie spośród 32 osób 8 mężczyzn i 4 kobiety przejęto do obozu, a resztę zapewne po selekcji skierowano do komór gazowych.

²⁷ *Ibidem*, USPD-KMŻ 677.

²⁸ *Ibidem*, USPD-KMŻ 2772, s. 30.

²⁹ D. Czech, *Kalendarz wydarzeń w obozie koncentracyjnym Auschwitz-Birkenau (rok 1943)*, „Zeszyty Oświęcimskie”, t. 4, 1960, s. 89.

³⁰ Pismo Państwowego Muzeum Oświęcim-Brzezinka do autora z 24 IV 1998.

³¹ Pismo Międzynarodowego Biura Poszukiwań w Arolsen do autora z 22 IX 1995.

³² Jak przypisy 30 i 31. W powojennym oświadczeniu A. Grünfeld podał, że został aresztowany przez gestapo 5 III 1943 i przebywał w Oświęcimiu do grudnia 1944 r.

Tabela 3 Wiek osób w dodatkowych transportach VIII akcji

Roczniki	Transport „Osteinsatz”			Transport do Oświęcimia		
	z 31 III 1943			z 1 IV 1943		
	Osób ogółem	w tym		Osób ogółem	w tym	
mężczyzn		kobiet	mężczyzn		kobiet	
1881–1885	3	2	1	1	1	–
1886–1890	6	3	3	3	–	3
1891–1895	7	3	4	2	–	2
1896–1900	3	1	2	2	1	1
1901–1905	5	2	3	3	2	1
1906–1910	2	2	–	4	2	2
1911–1915	1	1	–	1	–	1
1916–1920	2	–	2	4	1	3
1921–1925	–	–	–	4	3	1
1926–1930	2	–	2	1	–	1
1931–1935	1	–	1	–	–	–
1936–1940	3	2	1	2	2	–
1941–1944	–	–	–	5	–	5
Ogółem	35	16	19	32	12	20

* * *

Podczas gdy w Theresienstadt i Auschwitz-Birkenau trwała gehenna deportowanych, we Wrocławiu administracja skarbowa we współdziałaniu z gestapo zajmowała się przejęciem mienia deportowanych; mieszkania po opróżnieniu i uporządkowaniu oddano do dyspozycji okręgowych władz NSDAP i wydziału lokalowego miasta; od firm zatrudniających osoby objęte „ewakuacją” ściągano zaległe płace³³ itp. Niebawem gestapo przystąpiło do przygotowania kolejnej akcji deportacyjnej, która przynieść miała likwidację wrocławskiej gminy żydowskiej wraz z jej zarządem. 9 i 16 VI 1943 ruszyły transporty IX akcji, znów do Theresienstadt i KL Auschwitz.

³³ Wrocławska firma robót głębokościowych Hansa Förstera poinformowała 2 X 1943 nadprezydenta finansowego o wpłacie w urzędzie skarbowym Wrocław-Północ zaległych płac 5 deportowanych w VIII akcji Żydów w wysokości 77,44 marek. AP Wrocław, USPD-KMZ 2706, s. 36.

Akcja VIII

1. Transport do Theresienstadt z 31 marca 1943 r.

Lp.	Nazwisko i imię	Data i miejsce urodzenia	Miejsce zamieszkania	Uwagi
1.	Abraham Paul Pinkus	5.9.1883 Posen	Neue Graupenstr. 3/4	9.10.1944 do Auschwitz
2.	Ascher Erika c. Leona	10.9.1924 Breslau	Brandenburgerstr. 24	wyzwolona
3.	Ascher Leo	17.5.1898 Graudenz	Brandenburgerstr. 24	wyzwolony
4.	Ascher Rosa z d. Lublinski, z. Leona	6.8.1896 Hohenhausen	Brandenburgerstr. 24	wyzwolona
5.	Baumgart Erich	5.9.1886 Myslowitz	Trinitasstr. 4	†15.10.1943
6.	Baumgart Lydia z d. Finkenstein	20.11.1900 Breslau	Trinitasstr. 4	15.5.1944 do Auschwitz
7.	Bial Gertrud z d. Bernstein	25.8.1887 Schroda	Trinitasstr. 4	12.10.1944 do Auschwitz
8.	Bial William	18.12.1879 Bernstadt	Trinitasstr. 4	†27.4.1944
9.	Bild Cäcilie Zipora	3.7.1871 Breslau	Albrechtstr. 37	15.5.1944 do Auschwitz
10.	Bloch Lisbeth z d. Bock	8.2.1891 Breslau	Sadowastr. 40	28.10.1944 do Auschwitz
11.	Bloch Ludwig	11.8.1877 Bernstadt	Sadowastr. 40	28.10.1944 do Auschwitz
12.	Bloch (Block) Regina	12.9.1877 Ratibor	Viktoriastr. 67	†1.12.1943
13.	Blumenthal Frieda z d. Seidemann	30.10.1896 Breslau	Viktoriastr. 26	6.10.1944 do Auschwitz
14.	Blumenthal Hannelore	16.8.1895 Breslau	Viktoriastr. 26	6.10.1944 do Auschwitz
15.	Blumenthal Herbert	18.7.1895 Ratibor	Trinitasstr. 4	29.9.1944 do Auschwitz
16.	Blumenthal Mascha z d. Mell, z. Herberta	16.5.1900 Seda	Trinitasstr. 4	23.10.1944 do Auschwitz
17.	Blumenthal Renate c. Herberta	15.2.1928 Breslau	Trinitasstr. 4	23.10.1944 do Auschwitz
18.	Blumenthal Susanne c. Herberta	21.6.1926 Breslau	Trinitasstr. 4	23.10.1944 do Auschwitz
19.	Blumenthal Wilhelm	26.12.1896 Nürnberg	Viktoriastr. 26	29.9.1944 do Auschwitz
20.	Boden Eugen	20.2.1891 Dyhernfurth	Trinitasstr. 4	†26.8.1944
21.	Boden Oskar s. Eugena	9.4.1927 Breslau	Trinitasstr. 4	28.9.1944 do Auschwitz
22.	Boehm Ernst	28.10.1923 Breslau	Gross Breesen	wyzwolony

cd. tabeli

Lp.	Nazwisko i imię	Data i miejsce urodzenia	Miejsce zamieszkania	Uwagi
23.	Boroschek Erna z d. Brummer	8.2.1886 Witkowo	Wallstr. 33	6.10.1944 do Auschwitz
24.	Boroschek Sally	17.12.1886 Jaratschewo	Wallstr. 33	1.10.1944 do Auschwitz
25.	Boss Flora z d. Rubin	28.11.1878 Schroda	Görlitz Schwarzestr. 5	15.5.1944 do Auschwitz
26.	Brann Erich	19.5.1895 Rawitsch	Neue Graupenstr. 3/4	†19.6.1943
27.	Brauer Ida z d. Böhm	30.1.1896 Rosdzin	Gartenstr. 63	wyzwolona
28.	Brauer Wilhelm (Willy)	24.2.1887 Tarnowitz	Gartenstr. 63	1.10.1944 do Auschwitz
29.	Braun Dorothea z d. Silberberg	18.8.1887 Breslau	Höfchenstr. 19	19.10.1944 do Auschwitz
30.	Braun Franz	14.7.1898 Breslau	Höfchenstr. 19	†2.9.1944
31.	Breier Margarete	5.1.1892 Breslau	Wallstr. 5	6.9.1943
32.	Breslauer Heinz	8.9.1923 Berlin	Gross Breesen	29.9.1944 do Auschwitz
33.	Breslauer Selma	15.3.1880 Strehlen	Wallstr. 5	†6.1.1944
34.	Brieger Marie	2.10.1888 Goldberg	Wallstr. 9	15.5.1944 do Auschwitz
35.	Bromberger Paula	27.3.1891 Festenberg	Wallstr. 5	†29.2.1944
36.	Cohn David	23.1.1892 Löbau	Fr. Wilhelmstr.	15.5.1944 do Auschwitz
37.	Cohn Ernst Victor s. Fritza	24.3.1926 Breslau	Flughafenstr. 51	29.9.1944
38.	Cohn Fritz	30.6.1886 Strehlen	Flughafenstr. 51	23.10.1944 do Auschwitz
39.	Cohn Hanna c. Salo	6.6.1919 Breslau	Neue Graupenstr. 3/4	12.10.1944 do Auschwitz
40.	Cohn Hertha c. Davida	19.9.1925 Breslau	Fr. Wilhelmstr.	15.5.1944 do Auschwitz
41.	Cohn Johanna z d. Cohn	14.2.1898 Rzetnia	Fr. Wilhelmstr.	15.5.1944 do Auschwitz
42.	Cohn Käthe z d. Zernik	28.8.1888 Breslau	Flughafenstr. 51	23.10.1944 do Auschwitz
43.	Cohn Marie z d. Süsskind	30.10.1877 Breslau	Fr. Wilhelmstr. 25	wyzwolona
44.	Cohn Salo	10.3.1886 Fraustadt	Neue Graupenstr. 3/4	wyzwolony
45.	Cohn Therese z d. Cohn	15.8.1882 Oels	Neue Graupenstr. 3/4	†5.8.1944
46.	Cohn Wilhelm	5.4.1900 Löbau	Wallstr. 14	18.12.1943 do Auschwitz

cd. tabeli

Lp.	Nazwisko i imię	Data i miejsce urodzenia	Miejsce zamieszkania	Uwagi
47.	Dallmann Adolf	19.6.1880 Grötsch	Sonnenstr. 21	wyzwolony †26.7.1945
48.	Dallmann Paul	14.1.1884 Poppelau	Gartenstr. 10	9.10.1944 do Auschwitz
49.	Dallmann Paula z d. Riesenfeld	18.11.1894 Zülz	Gartenstr. 10	9.10.1944 do Auschwitz
50.	Dallmann Regina z d. Nathan	28.6.1886 Schildberg	Sonnenstr. 21	wyzwolona
51.	David Regina z d. Gottgetreu	17.3.1882 Czarnikau	Telegrafenstr. 6	wyzwolona
52.	David Ruth c. Wilhelma	24.7.1913 Zirke	Telegrafenstr. 6	wyzwolona
53.	David Wilhelm	24.3.1884 Chelmcio	Telegrafenstr. 6	wyzwolony
54.	De(c)kro Alexander	7.4.1890 Eichendorf	Lothringerstr. 5	29.9.1944 do Auschwitz
55.	De(c)kro Margarete z d. Liepmann	5.2.1891 Bernstein	Lothringerstr. 5	4.10.1944 do Auschwitz
56.	Durra Annemarie z d. Loewe	23.6.1909 Breslau	Gartenstr. 10	wyzwolona
57.	Durra Willi	7.2.1882 Brieg	Gartenstr. 10	16.10.1944 do Auschwitz
58.	Ehrlich Arnold	7.7.1885 Breslau	Körnerstr. 44	†30.3.1944
59.	Ehrlich Ida	3.2.1877 Chechlau	Wallstr. 5	†14.4.1944
60.	Epstein Marta z d. Adler	19.12.1870 Myslowitz	Franz Seldtepl. 7	†15.10.1943
61.	Falk Adolfine z d. Böhm	1.3.1895 Lubie	Götzenstr. 19	1.10.1944 do Auschwitz
62.	Falk Richard	5.3.1888 Breslau	Götzenstr. 19	1.10.1944 do Auschwitz
63.	Freund Else	15.3.1880 Breslau	Wallstr. 9	†31.8.1944
64.	Freund Else z d. Hamburger	23.6.1880 Langendorf	Goethestr. 41	9.10.1944 do Auschwitz
65.	Friedeberg Erna z d. Flanter	29.1.1896 Breslau	Wallstr. 16	19.10.1944 do Auschwitz
66.	Friedeberg Franz	15.12.1929 Breslau	Wallstr. 16	19.10.1944 do Auschwitz
67.	Friedeberg Isidor dr med.	8.10.1880 Wongrowitz	Wallstr. 16	19.10.1944 do Auschwitz
68.	Friedeberg Ursula	30.6.1932 Breslau	Wallstr. 16	19.10.1944 do Auschwitz
69.	Friedländer Adolf	19.2.1888 Schönfliess	Wallstr. 16	23.10.1944 do Auschwitz
70.	Friedländer Alice z d. Bergmann	28.5.1890 Dresden	Wallstr. 16	23.10.1944 do Auschwitz

cd. tabeli

Lp.	Nazwisko i imię	Data i miejsce urodzenia	Miejsce zamieszkania	Uwagi
71.	Friedländer Eva	7.7.1928 Breslau	Wallstr. 9	23.10.1944 do Auschwitz
72.	Friedländer Hedwig z d. Weiss	4.3.1889 Neusalz	Rossmarkt 13	16.10.1944 do Auschwitz
73.	Friedländer Hugo	21.7.1882 Oppeln	Rossmarkt 13	16.10.1944 do Auschwitz
74.	Friedmann Else z d. Gerstel	22.4.1896 Kaminitz	Sonnenstr. 21	wyzwolona
75.	Friedmann Friedrich	12.12.1888 Schwien- tochlowitz	Sonnenstr. 21	wyzwolony
76.	Friedmann Johanna	23.8.1901 Breslau	Wallstr. 14	†29.4.1943
77.	Friedmann Judis Reha	18.5.1941 Breslau	Sonnenstr. 21	wyzwolona
78.	Fuchs Frieda z d. Wagner	2.11.1894 Breslau	Trinitasstr. 4	4.10.1944 do Auschwitz
79.	Fuchs Fritz	18.5.1896 Breslau	Trinitasstr. 4	29.9.1944 do Auschwitz
80.	Gadiel Gertrud z d. Loebinger	3.2.1894 Scharley	Telegrafenstr.	28.10.1944 do Auschwitz
81.	Gadiel Julian	19.5.1888 Grottkau	Telegrafenstr.	28.10.1944 do Auschwitz
82.	Goldschmidt Agnes z d. Weinstein	2.6.1861 Tilsit	Wallstr. 5	†24.3.1944
83.	Grossmann Erna z d. Königsfeld	7.8.1889 Breslau	Wallstr. 5	†12.7.1943
84.	Grossmann Heinrich	8.5.1878 Beuthen	Wallstr. 5	†3.7.1944
85.	Grünberger Else z d. Rosenthal	22.10.1897 Heilbronn	Augustastr. 55	†13.2.1945
86.	Grünberger Hannelore	17.5.1925 Breslau	Augustastr. 55	19.10.1944 do Auschwitz
87.	Grünberger Louis	6.11.1893 Salenze	Augustastr. 55	wyzwolony
88.	Grünpeter Friedrich	26.12.1888 Bismarckhutte	Willmannstr. 7	15.5.1944 do Auschwitz
89.	Gurassa Kurt dr	1.10.1892 Kreuzburg	Nikolaistadtgraben 16	wyzwolony
90.	Gurassa Leonore z d. Persicaner	23.7.1898 Myslowitz	Nikolaistadtgraben 16	wyzwolony
91.	Guttentag Margarete	31.8.1881 Breslau	Kohlenstr. 12	†30.5.1943
92.	Hadda Martin	23.4.1859 Landsberg OS.	Wallstr. 14	†1.5.1943
93.	Hahn Therese z d. Pfingst	26.4.1876 Bischofsburg	Franz Seldtepl. 9	15.5.1944 do Auschwitz
94.	Hauschner Hilde z d. Fischer	21.10.1891 Kempen	Wallstr.	†28.8.1944

cd. tabeli

Lp.	Nazwisko i imię	Data i miejsce urodzenia	Miejsce zamieszkania	Uwagi
95.	Hecht Benjamin (Benno)	4.12.1880 Kempen	Wallstr. 14	wyzwolony
96.	Hennig Wolfgang	10.4.1927 Breslau	Wallstr. 5	28.9.1944 do Auschwitz
97.	Heppner Adah	20.3.1896 Koschmin	Wallstr.	15.5.1944 do Auschwitz
98.	Heppner Else	20.4.1906 Lissa	Wallstr. 5	23.10.1944 do Auschwitz
99.	Herzmann Edith	15.9.1921 Breslau	Wallstr. 5	20.3.1944 do Auschwitz
100.	Hirschberg Erna z d. Altmann	16.8.1897 Stettin	Strasse der SA 54	4.10.1944 do Auschwitz
101.	Hirschberg Friedrich	9.5.1892 Gleiwitz	Strasse der SA 54	29.9.1944 do Auschwitz
102.	Hirschberg Karl-Heinz	30.11.1929 Breslau	Strasse der SA 54	4.10.1944 do Auschwitz
103.	Hirschel Rosa z d. Gottheimer	12.2.1892 Strehlen	Telegrafenstr. 2	wyzwolona
104.	Hirschel Simon	27.9.1888 Kempen	Telegrafenstr. 2	wyzwolony
105.	Hirschlik Hale z d. Benske	2.10.1882 Vandsburg	Schwertstr. 6	19.10.1944 do Auschwitz
106.	Hochheimer Erich	8.1.1891 Bocholt	Sonnenstr. 19	12.10.1944 do Auschwitz
107.	Hochheimer Gertrud z d. Masur	14.11.1889 Winzig	Sonnenstr. 19	12.10.1944 do Auschwitz
108.	Hoffnung Alfred	21.6.1895 Oderberg	Goethestr. 9	28.10.1944 do Auschwitz
109.	Hoffnung Scheindel z d. Eckerling	28.7.1898 Horodenka	Goethestr. 9	28.10.1944 do Auschwitz
110.	Hoffnung Steffi	25.3.1926 Breslau	Goethestr. 9	23.10.1944 do Auschwitz
111.	Hollaender Else z d. Kuschnitzky	11.12.1880 Gleiwitz	Wallstr. 16	18.5.1944 do Auschwitz
112.	Hollaender Fritz	8.10.1881 Beuthen OS.	Wallstr. 16	†6.2.1944
113.	Immerwahr Marta z d. Stern	15.12.1863 Ratibor	Wallstr. 14	†22.4.1943
114.	Jacobius Walter	15.5.1889 Breslau	Wallstr. 14	†26.4.1944
115.	Jaraczewer Max	10.7.1906 Breslau	Wallstr. 14	†19.1.1944
116.	Jaschkowitz Ernestine z d. Fröhlich	26.5.1891 Slupia	Wallstr. 31	19.10.1944 do Auschwitz
117.	Jaschkowitz Heinrich	29.12.1888 Kempen	Körnerstr. 24/26	29.9.1944 do Auschwitz
118.	Jaschkowitz Moritz	28.8.1891 Kempen	Wallstr. 31	wyzwolony

cd. tabeli

Lp.	Nazwisko i imię	Data i miejsce urodzenia	Miejsce zamieszkania	Uwagi
119.	Juliusberger Heinrich	1.12.1896 Kattowitz	Telegrafenstr. 8	29.9.1944 do Auschwitz
120.	Jungmann Gertrud z d. Cohn	20.12.1877 Breslau	(Riebzig)	†7.12.1943
121.	Jungmann Wilhelm	24.12.1873 Minken	(Riebzig)	†11.10.1943
122.	Kaiser Erich	21.3.1892 Unruhstadt	Sonnenstr. 21	28.9.1944 do Auschwitz
123.	Kaiser Nanny z d. Wolff	15.3.1891 Ostrowo	Sonnenstr. 21	6.10.1944 do Auschwitz
124.	Kaluza Ida z d. Simonsohn	18.5.1883 Tiergarth	Görlitz, Wilhelmsplatz 11	15.5.1944 do Auschwitz
125.	Kary Moritz	8.4.1892 Bankau lub Windeck	Sonnenstr. 21	29.9.1944 do Auschwitz
126.	Kla(h)r Fanny z d. Aber	23.2.1869 Rawitsch	Sudetenstr. 2	†31.1.1945
127.	Kohn Cäcilie z d. Wiener	14.2.1863 Hirschberg	Wallstr. 14	†17.8.1943
128.	Kolker Herbert	17.5.1891 Breslau	Trinitasstr. 4	†23.7.1943
129.	Kolker Martha z d. Krebs	4.3.1891 Breslau	Trinitasstr. 4	15.5.1944 do Auschwitz
130.	Korytowski Conrad	10.3.1875 Koschmin	Glatz Königshainerstr. 1	†13.4.1943
131.	Kurnik Ursula	18.3.1920 Breslau	Fischergasse 14	4.10.1944 do Auschwitz
132.	Kühnberg Rosa z d. Schwarzbaum	4.1.1879 Liegnitz	Willmannstr. 7	15.5.1944 do Auschwitz
133.	Lachmann Helene z d. Korytowski	16.3.1894 Czempin	Nikolaistadtgraben 16	15.5.1944 do Auschwitz
134.	Lachmann Hugo	12.7.1889 Jessen	Nikolaistadtgraben 16	†14.5.1943
135.	Landsberg Frieda z d. Wollenberg	13.4.1869 Gnesen	Wallstr. 14	†15.5.1943
136.	Lasch Fritz	5.4.1869 Breslau	Wallstr. 14	†3.11.1943
137.	Lasch Margarete z d. Cohn	7.4.1873 Kornowatz	Wallstr. 14	wyzwolona
138.	Laufer Emma z d. Cohn	20.9.1858 Breslau	Wallstr. 14	†18.4.1943
139.	Leschziner Arthur	3.6.1881 Hindenburg	Wallstr. 14	†16.4.1943
140.	Leschziner Elfriede	26.1.1879 Landeck	Wallstr. 14	†23.10.1943
141.	Lewin Henriette	13.10.1878 Görchen	Wallstr. 5	†25.5.1944
142.	Licht Paula z d. Beyer	12.2.1891 Breslau	Gartenstr. 10	1.10.1944 do Auschwitz

cd. tabeli

Lp.	Nazwisko i imię	Data i miejsce urodzenia	Miejsce zamieszkania	Uwagi
143.	Licht Walter	3.12.1886 Breslau	Gartenstr. 10	1.10.1944 do Auschwitz
144.	Lienig Gertrud z d. Ruben	21.10.1898 Bielefeld	Goethestr. 12	12.10.1944 do Auschwitz
145.	Lippmann Hertha	1.10.1898 Breslau	Augustastr. 67	1.10.1944 do Auschwitz
146.	Lippmann Johanna z d. Rosenberg	11.7.1884 Haynau	Wallstr. 33	15.5.1944 do Auschwitz
147.	Lippmann Leo	24.7.1876 Santomischel	Augustastr. 67	†27.4.1944
148.	Lippmann Leopold	16.4.1877 Posen	Wallstr. 33	†8.10.1943
149.	Littwitz Charlotte	2.12.1921 Breslau	Viktoriastr. 67	19.10.1944 do Auschwitz
150.	Littwitz Melitta z d. Lustig	4.6.1881 Strasburg/Wpr.	Viktoriastr. 67	†10.5.1943
151.	Mannheim Else z d. Riesenfeld	6.11.1890 Zülz	Gartenstr. 51	1.10.1944 do Auschwitz
152.	Mannheim Erich	7.1.1888 Löwenberg	Gartenstr. 51	1.10.1944 do Auschwitz
153.	Marck (Marek) Sofie	7.12.1891 Breslau	Wallstr. 5	†22.4.1943
154.	Mayer Helmuth	29.11.1924 Köln	Gross Breesen	wyzwolony
155.	Mendelsso(h)n Else z d. Berg	13.5.1889 Bromberg	Körnerstr. 44	†16.4.1943
156.	Mendelsso(h)n Fritz dr	21.8.1877 Breslau	Körnerstr. 44	†5.6.1944
157.	Metzner Anna z d. Blau	5.4.1908 Wieliczka	Wallstr. 16	19.10.1944 do Auschwitz
158.	Metzner Fritz	21.2.1893 Breslau	Wallstr. 16	19.10.1944 do Auschwitz
159.	Metzner Renate Ursula	24.4.1931 Breslau	Wallstr. 16	19.10.1944 do Auschwitz
160.	Mos(z)kiewitz Georg	12.2.1894 Ostrowo	Trinitasstr. 4	29.9.1944 do Auschwitz
161.	Mos(z)kiewitz Hedwig z d. Bromberger	14.1.1884 Charlottenthal	Trinitasstr. 4	6.10.1944 do Auschwitz
162.	Mottek Amalie z d. Hollaender	17.9.1898 Breslau	Westendstr. 34	6.10.1944 do Auschwitz
163.	Mottek Georg	5.11.1890 Samter	Westendstr. 34	29.9.1944 do Auschwitz
164.	Mühlstein Hermine z d. Hollaender	17.2.1882 Tworog	Wallstr. 5	9.10.1944 do Auschwitz
165.	Mühlstein Max	11.11.1877 Breslau	Wallstr. 5	†25.8.1944
166.	Müller Adolf	1.5.1870 Berlin	Wallstr. 14	†28.5.1944

cd. tabeli

Lp.	Nazwisko i imię	Data i miejsce urodzenia	Miejsce zamieszkania	Uwagi
167.	Nathan Bianka	20.9.1893 Schwarzwald	Wallstr. 5	†6.5.1943
168.	Neustadt Betty z d. Weltmann	9.4.1885 Rawitsch	Wallstr. 5	†13.2.1944
169.	Neustadt Lilly	5.11.1920 Breslau	Wallstr. 5	12.10.1944 do Auschwitz
170.	Neustadt Steffi	5.11.1916 Breslau	Wallstr. 5	12.10.1944 do Auschwitz
171.	Offner Erich	15.2.1926 Breslau	Sonnenstr. 21	29.9.1944 do Auschwitz
172.	Offner Hanna z d. Lutzki	20.3.1894 Lodsch	Sonnenstr. 21	4.10.1944 do Auschwitz
173.	Offner Lene	17.12.1923 Breslau	Sonnenstr. 21	4.10.1944 do Auschwitz
174.	Offner Michael	15.5.1889 Wadowice	Sonnenstr. 21	†8.5.1944
175.	Offner Renate	5.12.1928 Breslau	Sonnenstr. 21	4.10.1944 do Auschwitz
176.	Oppenheimer Josef	27.3.1924 Stuttgart	Gross-Breesen	20.2.1945 wydany gestapo
177.	Pasch Fritz Gideon	20.6.1929 Breslau	Willmannstr. 7	4.10.1944 do Auschwitz
178.	Pasch Julian	26.6.1894 Rogasen	Willmannstr. 7	29.9.1944 do Auschwitz
179.	Pasch Klara z d. Herrnstadt	15.8.1892 Breslau	Willmannstr. 7	4.10.1944 do Auschwitz
180.	Pfeffer Baruch	3.2.1890 Kempen	Sonnenstr. 19	wyzwolony
181.	Pfeffer Betty z d. Eisenstädt	5.7.1892 Tempelburg	Sonnenstr. 19	wyzwolona
182.	Philippsberg Bärbel	12.11.1927 Breslau	Neue Graupenstr. 17	19.10.1944 do Auschwitz
183.	Philippsberg Bertha z d. Rosenthal	22.3.1898 Fraustadt	Neue Graupenstr. 17	19.10.1944 do Auschwitz
184.	Philippsberg Herbert	2.10.1899 Chemnitz	Neue Graupenstr. 17	29.9.1944 do Auschwitz
185.	Pogorschelsky Ida z d. Schindler	29.8.1866 Breslau	Wallstr. 5	†14.8.1943
186.	Prager Edith z d. Bloch	30.5.1904 Breslau	Wallstr. 31	4.10.1944 do Auschwitz
187.	Prager Kurt	22.9.1893 Pless	Wallstr. 31	29.9.1944 do Auschwitz
188.	Pressburger Rosi z d. Gessler	13.10.1910 Breslau	Sonnenstr. 21	9.10.1944 do Auschwitz
189.	Pressburger Theodor	29.10.1894 Rexingen	Sonnenstr. 21	9.10.1944 do Auschwitz
190.	Ragolsky Hugo	26.11.1886 Memel	Wallstr. 25	1.10.1944 do Auschwitz

cd. tabeli

Lp.	Nazwisko i imię	Data i miejsce urodzenia	Miejsce zamieszkania	Uwagi
191.	Ragolsky Julie z d. Loewe	29.10.1898 Breslau	Wallstr. 25	6.10.1944 do Auschwitz
192.	Raphael Hedwig z d. Friedländer	16.4.1889 Breslau	Wallstr. 13	1.10.1944 do Auschwitz
193.	Raphael Wilhelm	17.12.1886 Lekno	Wallstr. 13	1.10.1944 do Auschwitz
194.	Reich Gerdi	11.2.1938 Breslau	Wallstr. 9	4.10.1944 do Auschwitz
195.	Reich Hermann	4.6.1895 Krojanke	Wallstr. 9	29.9.1944 do Auschwitz
196.	Reich Marie z d. Tondowski	16.11.1895 Blaschki	Wallstr. 9	4.10.1944 do Auschwitz
197.	Ritter Elli	7.5.1888 Liegnitz	Gutenbergstr. 9	23.10.1944 do Auschwitz
198.	Rosenbaum Erich	27.6.1893 Bielschowitz	Neue Graupenstr. 3/4	29.9.1944 do Auschwitz
199.	Rosenthal Katharina z d. Silberstein	26.9. lub 17.6.1860 Stettin	Wallstr. 9	†7.5.1943
200.	Russ Abraham	9.7.1866 Bendzin	Wallstr. 14	†7.2.1944
201.	Russ Johanna z d. Guttentag	8.10.1867 Krotoschin	Wallstr. 14	†23.4.1943
202.	Sachs Bela	3.3.1940 Breslau	Schwerinstr. 2	6.10.1944 do Auschwitz
203.	Sachs Helene	23.5.1884 Breslau	Wallstr. 5	†14.9.1944
204.	Sachs Ingeborg	28.10.1923 Breslau	Schwerinstr. 2	6.10.1944 do Auschwitz
205.	Sachs Leopold	25.2.1895 Pitschen	Schwerinstr. 2	6.10.1944 do Auschwitz
206.	Sachs Regina z d. Abbe	1.8.1902 Königshütte	Schwerinstr. 2	6.10.1944 do Auschwitz
207.	Sandberg Arthur	1.8.1881 Schweidnitz	Wallstr. 37	12.10.1944 do Auschwitz
208.	Sandberg Erich	15.7.1883 Schweidnitz	Strasse der SA 88/90	†17.6.1944
209.	Sandberg Frieda z d. Dinkelspuehler	11.10.1892 Bad Homburg	Wallstr. 37	12.10.1944 do Auschwitz
210.	Sandberg Rosa z d. Meckauer	11.3.1892 Breslau	Strasse der SA 88/90	16.10.1944 do Auschwitz
211.	Saritz Eugen dr	13.7.1893 Friedeberg	Neue Graupenstr. 3/4	28.9.1944 do Auschwitz
212.	Saritz Fanny z d. Rode	12.4.1862 Wieksnie	Friedeberg	†30.4.1943
213.	Saritz Helene	5.2.1886 Friedeberg	Neue Graupenstr. 3/4	6.10.1944 do Auschwitz
214.	Saritz Moritz	22.3.1856 Wieksnie	Friedeberg	†26.5.1943

cd. tabeli

Lp.	Nazwisko i imię	Data i miejsce urodzenia	Miejsce zamieszkania	Uwagi
215.	Schawel Regina	2.2.1866 Hofrau	Wallstr. 9	†12.5.1943
216.	Scheer Käthe	26.5.1895 Breslau	Willmannstr. 1/3	15.5.1944 do Auschwitz
217.	Scheer Olga z d. Scheer	7.1.1858 Breslau	Willmannstr. 1/3	†5.4.1943
218.	Scheye Erich	4.2.1886 Breslau	Sadowastr. 48	5.2.1945 ewak. do Szwajcarii
219.	Scheye Frieda z d. Feige	5.11.1894 Breslau	Sadowastr. 48	5.2.1945 ewak. do Szwajcarii
220.	Schindler Ernst	14.11.1896 Breslau	Trinitasstr. 4	29.9.1944 do Auschwitz
221.	Schindler Helene	15.2.1872 Reichenbach	Wallstr. 14	†14.7.1943
222.	Schindler Inge	19.9.1933 Breslau	Trinitasstr. 4	23.10.1944 do Auschwitz
223.	Schindler Jenny	1.2.1864 Neisse	Wallstr. 14	†19.5.1944
224.	Schindler Margot z d. Weissenberg	21.9.1905 Tarnowitz	Trinitasstr. 4	†7.10.1943
225.	Schindler Norbert	21.5.1935 Breslau	Trinitasstr. 4	23.10.1944 do Auschwitz
226.	Schlesinger Olga z d. Riesenfeld	21.12.1875 Gleiwitz	Gutenbergstr. 9	†19.1.1944
227.	Schoeps Max	25.11.1877 Dubelno	–	†30.3.1944
228.	Schönfeld Rudolfine	24.9.1877 Kröben	Telegrafenstr. 4	5.2.1945 ewak. do Szwajcarii
229.	Schüftan Elsbeth z d. Alexander	15.9.1862 Liegnitz	Wallstr. 5	†10.4.1943
230.	Schüftan Johanna	11.1.1894 Lüben	Wallstr. 5	†7.8.1943
231.	Schutz Minna z d. Herzberg	17.9.1867 Glatz	Glatz Friedrichstr. 22	†4.11.1943
232.	Se(e)lig Siegfried	17.10.1918 Königszelt	Neue Graupenstr. 3/4	wyzwolony
233.	Seliger Käthe	14.11.1905 Breslau	Wallstr. 5	†26.2.1944
234.	Silberstein Rosa z d. Wurm	11.10.1866 Königshütte	Goethestr. 9	†3.9.1943
235.	Singer Ernestine z d. Gans	10.8.1876 Rogasen	Flughafenstr. 51	5.2.1945 ewak. do Szwajcarii
236.	Skala Aron	3.9.1874 Kobylagora	Brandenburgerstr. 76	15.5.1944 do Auschwitz
237.	Skala Ella (Erna) z d. Joseph	20.11.1897 Culmsee	Wallstr. 9	15.5.1944 do Auschwitz
238.	Steuer Paula	22.1.1873 Breslau	Gartenstr. 47	†8.3.1944

cd. tabeli

Lp.	Nazwisko i imię	Data i miejsce urodzenia	Miejsce zamieszkania	Uwagi
239.	Szmulewicz Vera	29.4.1930 Breslau	Fischergasse 14	6.10.1944 do Auschwitz
240.	Tichauer Nathan	13.3.1880 Brzenskowitz	Wallstr. 14	†7.12.1943
241.	Tischler Ernesta	24.1.1930 Breslau	Fischergasse 14	4.10.1944 do Auschwitz
242.	Tischler Gertrud z d. Rosenberg	16.7.1904 Kempen	Fischergasse 14	4.10.1944 do Auschwitz
243.	Tischler Manfred	2.1.1935 Breslau	Fischergasse 14	4.10.1944 do Auschwitz
244.	Tischler Martin	4.7.1894 Rawitsch	Fischergasse 14	29.9.1944 do Auschwitz
245.	Wachsmann Eduard	22.7.1872 Auspit	Wallstr. 14	†9.4.1943
246.	Waldmann Fritz	16.6.1883 Loslau	Sonnenstr. 19	wyzwolony
247.	Waldmann Hedwig	13.2.1878 Thorn	...llastr. 89	6.9.1943 do Auschwitz †27.12.1943
248.	Waldmann Rosa z d. Lustig	16.3.1895 Radzionkau	Sonnenstr. 19	wyzwolona
249.	Warschauer Elli z d. Warschauer	29.10.1890 Forst	Wallstr. 13	15.5.1944 do Auschwitz
250.	Warschauer Karl	13.3.1897 Schmiegel	Wallstr. 13	†7.5.1943
251.	Weissenberg Karl	18.9.1883 Breslau	Sonnenstr. 21	12.10.1944 do Auschwitz
252.	Weissenberg Selma z d. Israel	19.2.1893 Breslau	Sonnenstr. 21	12.10.1944 do Auschwitz
253.	Wieluner Berta z d. Wiener	17.9.1897 Gleiwitz	Wallstr. 14	wyzwolona
254.	Wieluner Hella	3.11.1928 Breslau	Wallstr. 14	wyzwolona
255.	Wieluner Kurt	14.6.1888 Breslau	Wallstr. 14	16.10.1944 do Auschwitz
256.	Wieruszowski Moritz	26.2.1890 Kempen	Nikolaistadtgraben 16	29.9.1944 do Auschwitz
257.	Wieruszowski Rosa z d. Grünberger	8.2.1903 Zaborze	Nikolaistadtgraben 16	6.10.1944 do Auschwitz
258.	Wolff Adolf, dr med.	29.12.1882 Cosel	Wallstr. 9	9.10.1944 do Auschwitz
259.	Wolff Alma z d. Hochheimer	19.9.1883 Essen	Wallstr. 5 (Riebning)	23.10.1944 do Auschwitz
260.	Wolff Betty z d. Schlamme	14.4.1893 Breslau	—	15.5.1944 do Auschwitz
261.	Wolff Edith	29.5.1919 Breslau	Wallstr. 5 (Riebning)	23.10.1944 do Auschwitz
262.	Wolff Egon	4.12.1890 Lissa	Gartenstr. 63	15.5.1944 do Auschwitz

cd. tabeli

Lp.	Nazwisko i imię	Data i miejsce urodzenia	Miejsce zamieszkania	Uwagi
263.	Wolff Erich	7.9.1885 Pszow	Reuschestr. 47/48	23.10.1944 do Auschwitz
264.	Wolff Henny	23.10.1925 Breslau	Reuschestr. 47/48	wyzwolona
265.	Wolff Marie z d. Schlesinger	4.9.1885 Cosel	Wallstr. 9	9.10.1944 do Auschwitz
266.	Wolff Ruth z d. Gadiel	3.8.1893 Rybnik	Reuschestr. 47/48	28.10.1944 do Auschwitz
267.	Wolsky Hildegard z d. Totschek	19.1.1917 Oppeln	Wallstr. 14	wyzwolona
268.	Wolsky Leopold	26.12.1910 Stettin	Wallstr. 14	29.9.1944 do Auschwitz
269.	Wreschzynski Sara (Wreszynski) z d. Galewski	10.10.1867 Pleschen	Wallstr. 5	†6.3.1944
270.	Wührmann Gertrud z d. Schneider	30.3.1891 Schweidnitz	Wallstr. 5	†10.6.1943
271.	Zadik Fanny z d. Golinski	27.4.1882 Jarotschin	Gartenstr. 8	12.10.1944 do Auschwitz
272.	Zadik Leo	12.2.1872 Kempen	Gartenstr. 8	†13.7.1943
273.	Zellner Alice z d. Hecht	19.3.1900 Schrammberg	Sonnenstr. 21	4.10.1944 do Auschwitz
274.	Zellner Berthold	22.3.1890 Breslau	Sonnenstr. 21	4.10.1944 do Auschwitz
275.	Zweig Emma, dr z d. Hamburger	21.10.1877 Langendorf	Gutenbergstr. 22	wyzwolona
276.	Zwettels Jenny	11.3.1864 Breslau	Wallstr. 14	†22.1.1944
<u>18 lutego 1944 r. zaliczono do transportu IX/4:</u>				
277.	David Judis	1944	—	wyzwolona

Akcja VIII

2. Transport „Osteinsatz” z 31 marca 1943 r.

Lp.	Nazwisko i imię	Data i miejsce urodzenia	Miejsce zamieszkania
1.	Beutler Paula z d. Salomon	28.6.1893 Breslau	Freiburgerstr. 17
2.	Beutler Sally	19.6.1888 Czarnikau	Freiburgerstr. 17
3.	Chaim Leo	13.4.1906 Krojanke	Freiburgerstr. 19
4.	Chocheles Cäcilie z d. Benjamin	8.9.1888 Breslau	Sadowastr. 40
5.	Chocheles Leo	12.3.1882 Breslau	Sadowastr. 40
6.	Czerniejewski Irmgard	1.12.1932 Breslau	Friedrich Wilhelmstr. 2
7.	Czerniejewski Rosa z d. Strauss	23.5.1903 Sterbfritz	Friedrich Wilhelmstr. 2
8.	Czerniejewski Wilhelm	9.12.1901 Wreschen	Friedrich Wilhelmstr. 2
9.	Czerniejewski Wolfgang	18.1.1938 Breslau	Friedrich Wilhelmstr. 2
10.	Czwiklitzer Anneliese z d. Decker	16.3.1916 Breslau	Wallstr. 33
11.	Czwiklitzer Tana	28.5.1940 Breslau	Wallstr. 33
12.	Decker Charlotte z d. Bucka	24.12.1891 Strehlen	Wallstr. 33
13.	Friedländer Beate	24.3.1929 –	Augustastr. 79
14.	Friedländer Eduard	31.5.1888 Pless	Augustastr. 79
15.	Friedländer Gertrud z d. Weiss	24.8.1889 Breslau	Augustastr. 79
16.	Gadiel Gerhard	19.6.1914 Breslau	Telegrafenstr. 8
17.	Grünfeld Gertrud z d. Friedländer	30.7.1887 Breslau	Höfchenstr. 23
18.	Grünfeld Hans	15.4.1897 Sadlinken	Höfchenstr. 23
19.	Holz Benno	28.9.1891 Breslau	Willmannstr. 7
20.	Holz Gertrud z d. Hoffmann	5.8.1903 Breslau	Willmannstr. 7
21.	Jeserski Anita	29.5.1928 Breslau	Friedrich Wilhelmstr. 25
22.	Jeserski Johanna z d. Tallert	19.2.1891 Myslowitz	Friedrich Wilhelmstr. 25
23.	Jeserski Kurt	17.3.1892 Tilsit	Friedrich Wilhelmstr. 25
24.	Jeserski Ruth	31.8.1919 Breslau	Friedrich Wilhelmstr. 25
25.	Juliusberger Herbert	19.11.1890 Rogau	Wallstr. 11
26.	Kroner Heinz	27.4.1906 Posen	Körnerstr. 44
27.	Meidner Helmut	18.5.1936 Breslau	Neue Schweidnitzerstr. 3
28.	Meidner Maria Hildegard z d. Bruck	24.1.1902 Breslau	Neue Schweidnitzerstr. 3
29.	Seidel Betty z d. Roth	18.1.1899 Krotoschin	Telegrafenstr. 2
30.	Selten Ludwig	2.5.1884 Breslau	Willmannstr. 7
31.	Selten Martha z d. Rosenschein	27.3.1885 Marggrabower	Willmannstr. 7
32.	Steinhardt Hellmuth	26.9.1891 Namslau	Goethestr. 12
33.	Steinhardt Hilda z d. Bergmann	5.10.1899 Neisse	Goethestr. 12
34.	Waldmann Marianne	23.8.1891 Freiburg	Sonnenstr. 19
35.	Wartenberger Ernst	3.8.1902 Rosenberg	Schillerstr. 10

Akcja VIII

3. Transport do KL Auschwitz z 1 kwietnia 1943 r.

Lp.	Nazwisko i imię	Data i miejsce urodzenia	Miejsce zamieszkania
1.	Behnsch Ernst	12.10.1924 Breslau	Höfchenstr. 85
2.	Behnsch Luzie z d. Radlauer	16.1.1891 Breslau	Hofchenstr. 85
3.	Boldes Else z d. Berwin	19.4.1890 Bomst	Freiburgerstr. 16
4.	Boldes Ruth	19.3.1920 Fraustadt	Freiburgerstr. 16
5.	Dienemann Emma z d. Reichmann	29.10.1895 Bogutschütz	Karlstr. 47
6.	Frühling Else z d. Hurtig	11.8.1887 Breslau	Sonnenstr. 21
7.	Frühling Gittel	4.3.1943 Breslau	Gartenstr. 51
8.	Frühling Heinz	13.5.1921 Tschepplau	Gartenstr. 51
9.	Frühling Hildegard z d. Neuburger	24.4.1920 Breslau	Gartenstr. 51
10.	Frühling Leopold	4.7.1885 Tschepplau	Sonnenstr. 21
11.	Frühling Tana	4.3.1943 Breslau	Gartenstr. 51
12.	Gothilf Alice z d. Beyer	29.3.1920 Breslau	Wallstr. 11
13.	Gruner Bela	24.1.1941 Breslau	Sonnenstr. 21
14.	Grünfeld Alexander	14.4.1900 Thorn	Wallstr. 9
15.	Grünfeld Herta z d. Margoliner	25.6.1906 Ostrowo	Wallstr. 9
16.	Joseph Rea	21.2.1943 Breslau	Willmannstr. 1/3
17.	Joseph Rosemarie z d. Lewkowitz	15.6.1921 Breslau	Willmannstr. 1/3
18.	Labischinski Hans	21.6.1920 Breslau	Wallstr. 11
19.	Margoliner Edith	10.6.1930 – Wallstr. 9	Wallstr. 9
20.	Marx Otto	4.2.1923 Nauheim	Wallstr. 5
21.	Mayer Bertha	23.2.1889 Hanau/Main	Wallstr. 14
22.	Neumann Fritz	25.12.1903 Löwen	Freiburgerstr. 17
23.	Neumann Gerd	1.9.1938 Brieg	Freiburgerstr. 17
24.	Neumann Gerda z d. Schifftan	11.8.1911 Burkardsdorf	Freiburgerstr. 17
25.	Niklas Margarete z d. Berger	9.8.1903 Oels	Wallstr. 14
26.	Niklas Wilhelm	6.3.1902 Schwieben	Wallstr. 14
27.	Philippsborn Franz Joachim	24.10.1937 Glogau	Sonnenstr. 21
28.	Philippsborn Fritz	18.11.1907 Köslin	Sonnenstr. 21
29.	Philippsborn Martha z d. Scheyer	29.8.1910 Tarnau	Sonnenstr. 21
30.	[Reichert] Judis	14.2.1943 Breslau	Sonnenstr. 21
31.	Reichert Martin	22.9.1907 Breslau	Sonnenstr. 21
32.	Schreier Agatha	18.12.1897 Breslau	Wallstr. 14

Geheime Staatspolizei
Staatspolizeileitstelle Breslau
B.-Nr. II B/3.

Breslau, den 5.10.1943

Urschriftlich

dem Herrn Oberfinanzpräsidenten Niederschlesien

in B r e s l a u 18

Hardenbergstr. 9/11

zuständigkeitshalber übersandt.

Die Jüdin Guttentag ist am 31.3.1943 nach Theresienstadt evakuiert worden.

Abgabenachricht wurde erteilt.

Im Auftrage

/-/ H a m p e l i.V.

AP Wrocław, Urząd Skarbowy Powinjei Dolnośląskiej we Wrocławiu, Dział KMZ 1292, s. 34.

Dotyczy: Margarete S. Guttentag, ur. 31.8.1881 Breslau, zam. Breslau, Kohlenstr. 12.

HEIMEINKAUFVERTRAG H

Nr. IX/104

Zwischen der Reichsvereinigung der Juden in Deutschland

und Fritz Israel Lasch

Herrn/Frau/Fräulein/den Eheleuten . . . Margarete Sara Lasch, geb. Cohn

gesetzlich vertreten durch

wird folgender Heimeinkaufvertrag geschlossen.

1.

a/ Herr/Frau/Fräulein/die Eheleute Lasch

erkennt/erkennen folgendes an:

Da die Reichsvereinigung die Aufbringung der Mittel für die Gesamtheit der gemeinschaftlich (in Theresienstadt) unterzubringenden, auch der hilfsbedürftigen obliegt, ist es Pflicht aller für die Gemeinschaftsunterbringung bestimmten Personen, die über Vermögen verfügen, durch den von ihnen an die Reichsvereinigung zu entrichtenden Einkaufsbetrag nicht nur die Kosten ihrer eigenen Unterbringung zu decken, sondern dafür hinaus, soweit als möglich, auch die Mittel zur Versorgung der Hilfsbedürftigen aufzubringen.

b/ Herr/Frau/Fräulein/die Eheleute Lasch

Kauf/kaufen sich vom ab in die Gemeinschaftsunterbringung mit einem Betrag von RM

/in Worten RM/ ein.

2.

Der Einkaufsvertrag wird wie folgt entrichtet:

a/ in bar: RM 1934,-

b/ durch die – hiermit – mit beiliegender Urkunde – vollzogene Abtretung von Wertpapiere nom. RM 19.000.- = 20.551.-

3.

In die Gemeinschaftsunterbringung können nur Gegenstände nach Massgabe behördlicher Weisungen eingebracht werden.

4.

a/ Mit Abschluss des Vertrages wird die Verpflichtung übernommen, den/dem Vertragspartner(n) auf Lebenszeit Heimunterkunft und Verpflegung zu gewähren, die Wäsche waschen zu lassen, ihn/sie erforderlichenfalls ärztlich und mit Arzneimitteln zu betreuen und für notwendigen Krankenhausaufenthalt zu sorgen.

b/ Das Recht der anderweitigen Unterbringung bleibt vorbehalten.

c/ Aus einer Veränderung der gegenwärtigen Unterbringungsform kann der Vertragspartner/können die Vertragspartner keine Ansprüche herleiten.

5.

Bei Eintritt einer körperlichen oder geistigen Erkrankung des/der Vertragspartner/s/ sowie seines sonstigen Zustandes, der das dauernde Verbleiben in der Gemeinschaftsunterbringung g...ten erscheinen lässt, ist die Reichsvereinigung berechtigt, die erforderlichen Massnahmen zu treffen. Entsprechendes gilt bei wiederholten groben Verstößen gegen die Ordnung der Gemeinschaftsunterbringung.

6.

a/ Der Einkaufsbetrag geht mit der Leistung in das Eigentum der Reichsvereinigung über.

b/ Ein Rechtsanspruch auf Rückzahlung dieses Betrages besteht, auch beim Tode des Vertragspartners oder bei einer Aufhebung des Vertrags aus sonstigen Gründen, nicht.

7.

Die kontoführende Bank beauftragen wir/ich, die zur Ausführung dieses Vertrages erforderlichen Zahlungen bzw. Umbuchungen zu Lasten meines/unseres Kontos vorzunehmen.

Ort Breslau, den 24.3.1943 Ort . . . Břesl̇au, den 23. März 1943.

Reichsvereinigung der Juden Fritz Israel Lasch

in Deutschland /Unterschrift des/der Vertragspartner/s/

Bezirksstelle Schlesien Kennort Breslau Kennnummer A01966

Anschrift Breslau

Wallstr. 14

/-/ Dr. Georg Israel Kohn . . . Emil Israel Kaim

Beglaubigt:
Geheime Staatspolizei
L.S. Staatspolizeileitstelle Breslau
25. März 1943
I.A. (-) Fredrich

AP Wrocław, Urząd Skarbowy Prowincji Dolnośląskiej we Wrocławiu – Konfiskata mienia żydowskiego, t 1997, s 35

Abschrift!

Geheime Staatspolizei
Staatspolizeileitstelle Breslau
B.Nr 657/43

Breslau, den 25.3.1943

In der Anlage überreiche ich eine Liste der zur Abwanderung nach Theresienstadt bestimmten Juden.

Ich bitte die Überweisung der Beträge für die Heimeinkaufsverträge an das Bankhaus v. Heinz, Tecklenburg u. Co., Berlin direkt vorzunehmen.

Ferner bitte ich 120,- RM pro Person Reise- und Verpflegungskosten und die rückständigen Beiträge, die aus der der Abwanderungsliste beigefügten Aufstellung ersichtlich sind, auf das Konto der

Bezirksstelle Schlesien der Reichsvereinigung der Juden in Deutschland,
Breslau, Wallstr. 9
bei der

Deutschen Bank, Breslau, Zweigstelle Zwingerplatz möglichst bis zum 29. März 1943 zu überweisen.

Ich bitte ausserdem, die für den April 1943 festgesetzte Freigrenze den Inhabern von beschränkt verfügbaren Konten bereits jetzt auf ihren Antrag auszuzahlen.

(Stempel)

I.A.
gez. Unterschrift

AP Wrocław, USPD 1391, s 299, wykaz s 300–301

Aufstellung

Nr. der Abwand. Liste	N a m e	Wohnung	Bankkonto	Heimeinkaufssumme an v. Heinz, Tecklenburg u. Co. Bln.	Reise u. Verpflegung an Dt. Bank, Brsl Zwingerplatz
177	Pasch Julian I	Willmannstr. 7	Dresdn. Bank Dep. K.B.	23.790,-	360,-
247	Weissenberg Karl I.	Sonnenstr. 21	Dt. Bank Ring Lebensvers.	4.957,15	240,-
13	Block Regina S.	Viktoriastr. 67	Sparkasse Breslau	944,95	120,-
62	Freund Else S.	Goethestr. 41	Dresdn. Bank Ring	8.455,-	120,-
115	Jakobius Walter I.	Wallstr. 14	handels u. Gew. Bank	23.619,80	120,-
81	Goldschmidt Fritz I.	Tauentzienplatz 16	hinterlegt b. Dir. Moch	5.000,-	
233	Schutz Minna S.	Riebzig Wallstr. 5	Städt. Sparkasse Glatz	8.065,-	120,-
125	Klar Fanny S.	dto.	Dt. Bank Glatz	1.934,40	120,-
271	Zweig Emma S.	dto.	Dresdn. Bank	6.126,25	120,-
89	Gurassa Kurt I.	Nikolai- stadtgr. 16	Restkaufgeld Kreuzburg	5.265,12	240,-
196	Ritter Elli S.	Wallstr. 9	Fin. Amt Mitte hinterl. Reichsfluchtsteuer	6.000,-	120,-
135	Landsberg Frieda S.	Wallstr. 14	Dt. Bank Dep. K.E.	15.666,25	120,-
256	Wolff Alma S.	Riebzig Wallstr. 5	Abt. Hyp. Berl. Tempelhof	10.000,-	240,-
235	Tichauer Nathan I.	Wallstr. 14	Dresdn. Bank Dep. K.B.	8.400,-	120,-
132	Kuznitsky Josefine S.	Willmannstr. 7	Dt. Bank Dep. K.E.	4.496,-	240,-
168	Neustadt Betty S. Steffi S. Lilly S.	Wallstr. 5	E. Heimann Ring u. Dresdn. Bank Dep. K.B.	601.804,47	360,-
234	Steuer Paula S.	Gartenstr. 47	Dresdn. Bank Ring	21.661,-	120,-
138	Lasch Fritz I.	Wallstr. 14	Dtsch. Bank Ring	22.485,-	240,-
55	Durra Willi I.	Gartenstr. 10	Dresdn. Bank Tauentzienpl.	1.870,50	240,-
259	Wolff Betty S.	Gartenstr. 63	Dresdn. Bank Tauentzienpl	701,-	240,-
12	Bild Cäcilie	Riebzig Wallstr. 5	b a r	1.300,-	120,-
199	Russ A Abraham I.	Wallstr. 14	Dresdn. Bank	196,76 rückstr. Beitrag	

Geheime Staatspolizei
Staatspolizeileitstelle Breslau
Br. – Nr II B 4 – 1689/43

Breslau, den 27. September 1943

An den
Herrn Oberfinanzpräsidenten Niederschlesien
in B r e s l a u

Hardenbergstr. 9/11

Betrifft: Jüdin Margarethe Sara L a n g n e r, geb. Simon, geb. am 10.9.1901 in Berlin, wohnhaft in Breslau, Wallstr. 25.

Vorgang: Ohne.

Im Zuge der Ermittlungen gegen die Jüdin L a n g n e r wurde festgestellt, dass sie anlässlich der am 31.3.43 erfolgten Evakuierung des Juden M e n d e l - s o h n, wohnhaft gewesen in Breslau, Kastanienallee 24/26, nach Theresienstadt unrechtmässig in den Besitz folgender Möbelstücke gelangt ist:

- 2 Polstersessel
- 1 erhöhter Ledersessel
- 1 runder Tisch
- 1 Rohrplattenkoffer (im Keller)
- 1 Rohrplattenkoffer (mit Zeichen E.K.)
- 1 Rolle Fussbodenjute
- 1 Kostüm (blaugrau).

Die Gegenstände befinden sich in der Wohnung der L., Breslau, Wallstr. 25, die staatspolizeilich versiegelt ist. Die Schlüssel sind bei der hiesigen Dienststelle – Zimmer 17 – hinterlegt.

Ich bitte, die Einziehung der genannten Gegenstände zugunsten des Deutschen Reiches zu veranlassen.

L.S.

Im Auftrage
gez. S c h n a b e l

Beglaubigt:
(-) M a r x
Kanzleiangestellte

AP Wrocław, USPD–KMZ 2369, s. 48.

DIE VIII. BRESLAUER JUDENDEPORTATIONSAKTION
VOM 31. MÄRZ/1. APRIL 1943

Zusammenfassung

In den letzten Märztagen 1943 verfügte die Breslauer Staatspolizeileitstelle die „Evakuierung“ von ca. 350 Personen der örtlichen jüdischen Restgemeinde in die Vernichtungslager. Die Mehrzahl der Betroffenen (277) wurde am 31. März in das Ghetto Theresienstadt deportiert. Am gleichen Tage gelangte eine weitere Gruppe von 35 Personen zum sogenannten „Osteinsatz“ mit unbekanntem Ziel und am nächsten Tage die restlichen 32 Personen in das KZ Auschwitz-Birkenau.

Der Autor erörtert die Vorbereitungen zur VIII. Aktion, analysiert das Alter der Deportierten sowie ihr weiteres Schicksal. Der Ausarbeitung sind u. a. die kompletten Deportationslisten mit Personalien und Angaben über das Schicksal beigelegt.